

บทที่ 4

วิเคราะห์การประท้วง

ในบทนี้จะได้วิเคราะห์การประท้วงในชุมชนหนองแสงทั้ง 2 กรณีโดยยึดกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ศึกษา

การชุมนุมประท้วงในชุมชนหนองแสงทั้ง 2 กรณี เป็นการพิสูจน์ให้ทราบถึงการรวมกลุ่มเพื่อประท้วง เป็นการแสดงพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Action) ซึ่งเป็นธรรมชาติทางการเมือง หรือถือว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่มีจุดมุ่งหมาย มิใช่เรื่องของความผิดปกติ หรือเกิดจากการรวมตัวของประชาชน ภายใต้แรงกดดัน แห่งสัจจาดญาณที่แสดงออกมาในรูปของความโกรธรุนแรงอย่างไม่ลืมหูลืมตา แต่การชุมนุมประท้วงเป็นการแสดงพฤติกรรมร่วมที่มีแบบแผน ถูกควบคุมด้วยการที่มีจุดประสงค์ร่วมกัน อันเป็นแรงกระตุ้นให้ดำเนินกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ ดังที่ Turner และ Killians ได้ศึกษาเอาไว้ อย่างไรก็ตามการแสดงพฤติกรรมร่วมหมู่ของประชาชนในชนบทนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากการมีความทุกข์ ความเจ็บปวดร่วมกัน คือประชาชน มีปัญหาความเดือดร้อนที่เหมือนกัน จึงจะส่งผลให้เกิดอุดมการณ์ร่วม และมีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะจัดการกับปัญหาของพวกเขา ร่วมกัน ดังที่ Fireman และ Gamson ได้ศึกษาและกล่าวถึงเอาไว้ ซึ่งหากความมุ่งมาดปรารถนาาร่วมกันของกลุ่มประท้วงหรือเป้าหมาย ของกลุ่มประท้วงได้รับการตอบสนองจากกลุ่มเป้าหมายของการประท้วงแล้ว ก็แสดงถึงกลุ่มประท้วงได้รับผลประโยชน์ร่วม (Collective good) หรือผลประโยชน์ใหม่ (New Advantage) ตามแนวคิดของ ฮอลสัน ลิฟสกี และแกมสัน นั่นเอง

ประชาชนในชุมชนหนองแสง จำเป็นต้องใช้วิธีการพิเศษในการกดดัน และต่อรองหน่วยงานของรัฐ ก็เพราะความเหลื่อมล้ำในโอกาสและศักยภาพในการเข้าถึงทรัพยากรทางการเมือง ตลอดจนความชำนาญในการนำทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านั้นมาสร้างอำนาจทางการเมือง หรือสร้างเครื่องมือในการต่อรองกับหน่วยงานของรัฐได้ จึงต้องพยายามสร้างอำนาจเพิ่มเติมให้แก่ตนเอง จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ประชาชนหันไปยึดเครื่องมือในการต่อรองแบบใหม่

นั่นคือ การชุมนุมประท้วงเพื่อดำเนินยุทธวิธีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบายของหน่วยงานราชการ หรือเพื่อให้หน่วยงานของรัฐยอมรับและสนองตอบความต้องการของกลุ่ม คือให้กลุ่มตนได้รับผลประโยชน์ใหม่หรือผลประโยชน์ร่วม ตามการศึกษาของ ลีฟสกี ดังกล่าว

อีกประการหนึ่งที่ประชาชนชุมชนหนองแสง กล่าวหั่นมายึดการประท้วงเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับหน่วยงานราชการที่มีอำนาจ ก็เพราะผู้นำชุมชนและราษฎรในชุมชนบางหมู่บ้าน เคยได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ในการประท้วงและต่อต้านรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์ในการทำทลายอำนาจรัฐ โดยผ่านการถ่ายทอดของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่เคยเข้ามาแทรกซึมและเผยแพร่อุดมการณ์ในพื้นที่อำเภอหนองแสงในอดีต ซึ่งเป็นปัจจัยพิเศษอย่างหนึ่ง ที่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนกล้าตัดสินใจลุกขึ้นมาประท้วงอำนาจรัฐ จึงจะเห็นได้ว่า ประชาชนในชุมชนหนองแสงมีการสังสมประสบการณ์ในการเรียกร้องและกดดันรัฐบาลมาก่อน และมีพัฒนาการในการสร้างผู้นำการประท้วงมาเป็นลำดับ เมื่อมีความไม่พอใจเนื่องจากการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐ อันเป็นเรื่องของความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ หรือแม้แต่ความไม่เป็นธรรมในการใช้อำนาจรัฐ ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นก็จะเป็นผู้นำในการประท้วงโดยอาศัยโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากอำนาจอื่นๆ ที่มาจากแนวร่วมประชาชนผู้สนับสนุน กลุ่มพันธมิตรตลอดจนสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งกรณีการประท้วงในชุมชนหนองแสง 2 กรณี ไม่ได้เกิดจากการที่ประชาชนขาดทรัพยากรในทางการเมืองแบบที่สังคมยอมรับทั้งหมด แต่กลับมีเงื่อนไขที่แตกต่างออกไป ซึ่งทำให้เข้าใจได้ว่ามูลเหตุของการประท้วง เกิดจากความขัดแย้งของผลประโยชน์ ในท้องถิ่นระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐและมูลเหตุของการประท้วง มีข้อที่ช่วยให้เข้าใจเพิ่มขึ้น ดังนี้ คือ

1. แม้ประชาชนในชุมชนหนองแสงจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างไร้อำนาจหรือถูกมองว่าไม่ได้อยู่ในอำนาจ แต่ผู้ประท้วงก็รู้สึกถึงอำนาจที่มีอยู่บ้างของตนเอง และโอกาสที่จะแสวงหาทรัพยากรทางการเมืองเพื่อมาสร้างให้เกิดอำนาจเพิ่มเติมได้ เช่น รู้ว่าต้องมีกลุ่มพันธมิตรผู้สนับสนุน รู้ว่ามีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนเครื่องมือ อุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกอื่นๆ เป็นต้น

2. แม้ว่าจะมีเรื่องการเมืองส่วนบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น กรณี คัดค้านการเลือกตั้ง สจ. แต่ผู้นำประท้วงก็ต้องเรียกร้องกดดันหน่วยงานของรัฐ เพราะต้องการเสริมอำนาจให้แก่ตนเอง

จึงทำให้เข้าใจได้ว่า การประท้วงของทั้งสองกรณี เป็นเรื่องความขัดแย้งของผลประโยชน์และความไม่พอใจการบริหารงานของรัฐที่อาศัยโครงสร้างอำนาจในท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากอำนาจอื่นๆที่มาจากแนวร่วม กลุ่มพันธมิตรผู้สนับสนุน ใช้การประท้วงเป็นเครื่องมือในการต่อรองและกดดันหน่วยงานของรัฐ

การชุมนุมประท้วง ในชุมชนหนองแสง จะปรากฏกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการประท้วง 5 กลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ ลิฟสกี คือ

1. กลุ่มประชาชนผู้นำการประท้วง
2. กลุ่มประชาชนผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วง ซึ่งได้แก่ ประชาชนทั่ว ๆ ไป ในหมู่บ้านและตำบล
3. กลุ่มพันธมิตรที่ให้การสนับสนุน ได้แก่ สมาคม ชมรม หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เห็นด้วยกับประเด็นการชุมนุมเรียกร้อง
4. สื่อมวลชน ได้แก่ นักข่าวท้องถิ่น และนักจัดรายการวิทยุ
5. กลุ่มเป้าหมายการประท้วง

การชุมนุมประท้วงในชุมชนหนองแสง ทั้ง 2 กรณี มีพื้นฐานมาจากความเดือดร้อนของประชาชนที่ขาดความสามารถในการต่อรองกับรัฐ เพื่อให้เข้ามาในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ดังนั้น จึงต้องหันมายึดการประท้วงเป็นเครื่องมือ แต่การประท้วงทั้ง 2 กรณี ก็มีความแตกต่างกันพอแยกวิเคราะห์ออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. มูลเหตุของการประท้วงทั้ง 2 กรณี ถึงแม้จะมีสาเหตุมาจากความเดือดร้อนของประชาชน และความต้องการให้ได้รับการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานของรัฐเหมือนกัน แต่ก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียด กล่าวคือ การประท้วงในกรณีที่ 1 มีสาเหตุมาจากความเดือดร้อนร่วมกันของประชาชนทั้งหมู่บ้าน และที่สำคัญหมู่บ้านดังกล่าวเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการมีความเคลื่อนไหวต่อรองกับหน่วยงานของรัฐ จากกรณีเรียกร้องเงินชดเชยการเวนคืนที่ดิน ทำกินเพื่อสร้างเขื่อนชลประทานมาแล้ว นอกจากนี้ผู้นำและประชาชนของหมู่บ้านดังกล่าวยังเคยได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ในการต่อต้านรัฐ จากพรรคคอมมิวนิสต์ในอดีตที่เคยเข้ามาแทรกซึมในหมู่บ้าน จึงเป็นปัจจัยเร่งทำให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมการชุมนุมและท้าทายอำนาจรัฐได้มาก ส่วนในการประท้วงในกรณีที่ 2 มูลเหตุไม่ได้เกิดมาจากความเดือดร้อนร่วมกันของประชาชนอย่าง กว้างขวาง คือ เป็นเพียงความเดือดร้อนของกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ และยังถูกมองว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งในทางการเมืองส่วนบุคคลเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีปัจจัยเร่งอื่น ๆ จึงทำให้การประท้วงขาดพลังในเวลาต่อมา

2. ผู้นำการประท้วงในกรณีที่ 1 มีภาวะผู้นำที่สูงมาก เนื่องจากเคยเป็นผู้เข้าร่วมในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้น จึงมีลีลาการเคลื่อนไหว การสั่งการ การบังคับบัญชา ที่เป็นระบบขั้นตอน สามารถพัฒนารูปแบบ และวิธีการประท้วงให้สามารถสร้างความเหนียวแน่นภายในกลุ่ม สร้างแรงดึงดูดใจตลอดจนสามารถระดมพลังสนับสนุนจากกลุ่มพันธมิตรต่างๆ และสื่อมวลชน เพื่อให้เข้ามาสนับสนุนการประท้วง อีกทั้ง ผู้นำยังสามารถระดมทรัพยากรที่พอมีอยู่นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การใช้วิทยุคลื่นสั้นในการติดต่อสื่อสาร การใช้ใบปลิวแถลงการณ์โจมตีหน่วยงานของรัฐ เพื่อประชาสัมพันธ์สาเหตุของการประท้วง และเชิญชวนผู้เข้าร่วมชุมนุมเป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้นำสามารถระดมพลังผู้ชุมนุม กลุ่มพันธมิตรตลอดจนสื่อมวลชนให้เข้าสนับสนุนกลุ่มได้ ดังกล่าว แต่การประท้วงในกรณีที่ 2 ผู้นำไม่ได้แสดงถึงการมีภาวะผู้นำที่ชัดเจน และขาดอุดมการณ์ในการประท้วง และยังกำหนดเป้าหมายของการประท้วงที่ไม่แน่นอนจึงไม่สามารถดึงดูดใจผู้เข้าร่วมชุมนุมตลอดจนกลุ่มพันธมิตรต่าง ๆ รวมถึงสื่อมวลชนให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการชุมนุมประท้วงได้

3. การชุมนุมประท้วงในกรณีที่ 1 มีการพัฒนาวิธีการและรูปแบบของการประท้วง อีกทั้งยังมีการจัดองค์กรเป็นรูปแบบชัดเจน กล่าวคือ ในช่วงที่มีการประท้วงอยู่นั้นผู้นำจะมีการพัฒนาวิธีการกดดันหน่วยงานของรัฐ จากการนั่งประท้วง ชูป้ายคำขวัญ เรื่อยมาจนกระทั่งมีการนำเครื่องขยายเสียงมาใช้ ในการแถลงการณ์โจมตี นอกจากนั้น ยังมีการพัฒนาไปใช้การเจรจาต่อรอง ตลอดจนการยื่นหนังสือเรียกร้องขอความเป็นธรรมกับหน่วยงานบริหารที่มีอำนาจตัดสินใจสูงขึ้นไปอย่างเป็นทางการในที่สุด ส่วนการพัฒนารูปแบบการประท้วงก็ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเสริมแรงจูงใจ และความสัมพันธ์ในกลุ่มผู้ชุมนุมโดยพัฒนารูปแบบไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ เช่น มีการแสดงรายการบันเทิง สลับกับการแถลงการณ์โจมตี ตลอดจนมีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมมีส่วนร่วมในการแถลงการณ์โจมตีหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น จุดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ถึงถึงการมีภาวะผู้นำสูงของผู้นำประท้วงที่สามารถใช้อิทธิพลเหนือผู้ประท้วง และกลุ่มพันธมิตร ผู้ให้การสนับสนุนอื่น ๆ ได้อย่างมีศิลปะ อันส่งผลให้ผู้ร่วมชุมนุมให้ความเคารพเชื่อฟังผู้นำให้ความร่วมมือกับกลุ่ม และยังแสดงถึงความสามารถในการรักษาแรงจูงใจ ความมั่นคง และการหวังผลสำเร็จในการประท้วงของกลุ่มด้วย นอกจากนี้ การระดมพลังสนับสนุนกลุ่มพันธมิตร ตลอดจนสื่อมวลชน สามารถกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจในการประท้วง และเข้ามาร่วมในการประท้วงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนผู้ให้การสนับสนุน จนทำให้องค์กรการประท้วงขยายตัวเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการสั่งการ การบังคับบัญชาให้มีการแบ่งงานกันทำ ภายใต้การกำกับดูแลของผู้นำการประท้วง ในขณะที่การประท้วงกรณีที่ 2 ไม่ปรากฏว่ามีการพัฒนาวิธีการประท้วงเท่าที่ควร ตลอดจนรูปแบบการประท้วงก็ซ้ำซาก จำเจ ทำให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย

และมีผลทำให้สมาชิกผู้เข้าร่วมชุมนุมลดลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อไม่สามารถระดมกลุ่มพันธมิตรสนับสนุน ได้อย่างหลากหลายรวมถึงสื่อมวลชน จึงไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดการระดมพลังประชาชนให้สนับสนุนการประท้วงได้อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้องค์การการประท้วงไม่มีการขยายตัว มีแต่หดตัวลง ยิ่งไปกว่านั้นเป้าหมายของการประท้วงก็มีความไม่แน่นอนชัดเจน การประท้วงจึงไม่ประสบผลสำเร็จ อ่อนแอและขาดพลัง

4. ผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูง สามารถทำให้เกิดการจัดรูปแบบขบวนการประท้วง เพื่อระดมพลังสนับสนุนพันธมิตรและกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนสื่อมวลชนอื่น ๆ ได้ดี ซึ่งกลุ่มพันธมิตรผู้ให้การสนับสนุน ตลอดจนสื่อมวลชนนี้เอง ที่ทำให้การชุมนุมประท้วงเกิดพลังเป็นอย่างมาก โดยถ้าหากขาดการร่วมมือของกลุ่มพันธมิตร และสื่อมวลชนแล้ว การประท้วงก็จะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ถึงแม้ว่าผู้นำประท้วงจะสามารถระดมประชาชนเข้าร่วมในการประท้วงได้มากเท่าใดก็ตาม ดังที่ลิปสกี ได้ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ กลุ่มพันธมิตรและผู้สนับสนุนต่าง ๆ รวมถึงสื่อมวลชนจึงมีความสำคัญต่อการประท้วงเนื่องจาก การประท้วงจำเป็นต้องได้รับการยอมรับ จากหน่วยงานของรัฐเป้าหมายของการประท้วงและจากกลุ่มพันธมิตรผู้ให้การสนับสนุน ตลอดจนสื่อมวลชน การประท้วงจึงจะเกิดความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อมวลชนผู้ทำหน้าที่ในการชูประเด็น มีความจำเป็นในการทำหน้าที่กระจายข่าวความสำคัญ ตลอดจนความเคลื่อนไหวของการประท้วงให้เผยแพร่ต่อสาธารณชน จนทำให้เกิดการยอมรับในกระบวนการประท้วงอย่างกว้างขวาง จึงถือว่าเป็นสื่อที่จำเป็นในการสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในการประท้วงเป็นอย่างมาก ซึ่งการประท้วงที่ขาด ปรากฏการณ์นี้จะลดอิทธิพลในการกดดันลง ดังเช่นการประท้วงในกรณีที่ 2

5. การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการประท้วงจะเห็นว่าการประท้วงในกรณีที่ 1 มีการระดมทรัพยากรที่หลากหลายและมีศักยภาพในการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อสร้างอำนาจในการประท้วงที่สูงมาก ไม่ว่าจะเป็นการระดมทรัพยากร เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ การใช้ไบปลิวแกลงการณ์ วิชยุมือถือ หรือการระดมแนวร่วมประชาชน ตลอดจนการใช้อำนาจอื่นๆ เช่นกลุ่มพันธมิตรผู้สนับสนุน ต่างๆ เป็นต้น การระดมทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างอำนาจเพิ่มขึ้นแก่ผู้นำประท้วงและกลุ่มประท้วง และเป็นที่น่าสังเกตว่า การประท้วงที่มีพื้นฐานมาจากความเดือดร้อนที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนโดยทั่วไปเท่านั้น จึงจะสามารถทำให้การระดมทรัพยากรในทางการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและอิทธิพลในการกดดัน ให้แก่กลุ่มประท้วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน หากการประท้วงไม่ได้มีพื้นฐานมาจากความเดือดร้อนที่กระทบต่อประชาชนโดยทั่วไปแล้ว การระดมทรัพยากรทางการเมืองก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่งผลให้อำนาจ อิทธิพลในการกดดันของกลุ่มประท้วงลดกำลังลงเป็นอย่างมาก เช่น การประท้วงในกรณีที่ 2

6. การจัดองค์กรและการสร้างระเบียบวินัยภายในกลุ่มประท้วง จะเห็นได้ว่า เมื่อกลุ่มประท้วง สามารถระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนกลุ่มประท้วงได้แล้ว ก็มีความจำเป็นที่จะต้องจัดองค์กรการประท้วงให้เข้มแข็ง โดยผู้นำการประท้วงจะต้องสามารถจัดองค์กรควบคุมสั่งการภายในกลุ่มประท้วงได้ ในขณะที่ผู้เข้าร่วมชุมนุม ก็จะต้องเชื่อฟังในตัวผู้นำ จึงจะทำให้กลุ่มประท้วงมีความเข้มแข็ง และนอกจากนี้ ผู้นำจะต้องใช้กลยุทธ์หรือวิธีการต่างๆ ในการจัดระเบียบวินัยภายในกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุม ให้มีความเชื่อฟังหรือคล้อยตามผู้นำ อันจะนำมาซึ่งการสร้างความสัมพันธ์อันดีและการเกิดแรงจูงใจในกลุ่มผู้ประท้วง ดังเช่นในกรณีที่ 1 ซึ่งผู้นำมีการพัฒนาสร้างความสัมพันธ์อันดี และสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมอยู่ตลอดเวลา จึงสามารถกระตุ้นและผลักดันให้สมาชิก พยายามพยายามในการกดดันจนกลุ่มบรรลุเป้าหมาย ในทางกลับกัน หากผู้นำการประท้วงไม่สามารถสร้างระเบียบวินัยและรักษาแรงจูงใจภายในกลุ่มประท้วงได้ อำนาจและอิทธิพลในการกดดันของกลุ่มก็จะลดลง นอกจากนี้ การพัฒนารูปแบบและวิธีการประท้วงให้มีความแปลกใหม่และลดความตึงเครียดภายในกลุ่มผู้ประท้วงยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม สามารถเสริมแรงจูงใจ ตลอดจนยังเป็นการสร้างระเบียบวินัยภายในกลุ่มที่ดีอีกด้วย ซึ่งการประท้วงที่ไม่มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการในการประท้วง ก็จะส่งผลให้แรงจูงใจในกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงลดลงจนไม่เห็นความสำคัญของเป้าหมายการประท้วงในที่สุด

การชุมนุมประท้วงที่ประกอบไปด้วยผู้นำ และแกนนำที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการระดมพลังประชาชน และระดมการสนับสนุนจากพันธมิตร กลุ่มสนับสนุน ตลอดจน สื่อมวลชนต่าง ๆ จะถือว่าเป็นกลุ่มประท้วงที่มีกำลังที่ได้รับการยอมรับ และเกิดความชอบธรรม ในสายตาของหน่วยงานรัฐหรือกลุ่มเป้าหมาย และได้รับความชอบธรรมในสายตาของสาธารณชน อย่างไรก็ตาม การประท้วงยังมีความจำเป็นที่ต้องมีการจัดองค์กรประท้วง และพัฒนารูปแบบการวางข่ายประท้วง ตลอดจนพัฒนารูปแบบและวิธีในการประท้วง เพื่อให้การประท้วงนั้นมีความเป็นเอกภาพมีความต่อเนื่องมีพลังในการกดดัน จึงจะทำให้ได้รับการตอบสนองของความต้องการจาก กลุ่มเป้าหมายได้

ส่วนการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หรือการตอบโต้ของหน่วยงานของรัฐ ปรากฏชัดเจนทั้ง 6 รูปแบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ลิฟส์กี กล่าวคือ

1. ในการประท้วงทั้ง 2 กรณี กลุ่มเป้าหมายการประท้วงมีความพยายามสร้างความพอใจให้ผู้ประท้วงในลักษณะที่เป็นเพียงผลตอบแทนทางสัญลักษณ์ นั้น ก็คือ การรับปาก

ว่าจะพิจารณาดำเนินการให้ หรือทำให้กลุ่มผู้ประท้วงเข้าใจว่ากำลังมีการ ดำเนินการพิจารณา อยู่ขอให้อใจเย็น ๆ

2. กลุ่มเป้าหมายการประท้วงพยายามเลื่อนการดำเนินการ หรือขยายมัดผ่อน ข้อเรียกร้องของกลุ่มประท้วง โดยหวังว่าการเลื่อนการพิจารณาปัญหาออกไปจะช่วยลดแรง กดดัน หรือถ่วงการที่จะต้องให้สัญญาที่ชัดเจนออกไปให้ล่วงเวลาไปสักช่วง ดังที่ปรากฏใน การประท้วง ทั้ง 2 กรณี

3. กลุ่มเป้าหมาย การประท้วง พยายามทำให้เห็นว่าถูกจำกัดในการดำเนินการที่จะปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของผู้ประท้วง เช่น อยู่นอกเหนือความสามารถในการตัดสินใจ ของตน จึงเป็นเรื่องของหน่วยงานเหนือการบังคับบัญชาขึ้นไป หรืออาจจะชี้ให้เห็นว่า หากจะ ให้กลุ่มผู้ประท้วงได้เข้าใจ ต้องมีการดำเนินการที่แจ่มชัดแท้จริงของคณะกรรมการซึ่ง ในขณะนั้นยังไม่พร้อม แต่จะพร้อมได้ในวันต่อ ๆ ไป ดังปรากฏในกรณีประท้วง ทั้ง 2 กรณี

4. กลุ่มเป้าหมายการประท้วง สร้างความพอใจให้แก่กลุ่มประท้วงในแง่ผลตอบแทน ด้านวัตถุพอเป็นพิธี กล่าวคือ ตอบสนองโดยการให้การยอมรับการประท้วงที่เป็นลายลักษณ์ อักษร ของกลุ่มประท้วง อันเปรียบเสมือนการยอมรับกลุ่มประท้วงที่เป็นทางการ นอกจากนี้ การแต่งตั้ง ให้มีคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงมูลเหตุการประท้วง ก็เป็นการแสดงการตอบ สนองการประท้วงพอเป็นพิธี และเป็นกรณี ๆ ไป ตัวอย่างที่ปรากฏชัดเจน ก็คือ การแต่งตั้ง คณะกรรมการ สอบสวนข้อเท็จจริงของฝ่ายปกครอง อำเภอหนองแสง และการแต่งตั้ง คณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงของฝ่ายตำรวจ ในการประท้วงกรณี ที่ 1 ทั้งนี้ จะสังเกตได้ว่า หน่วยงานราชการยังไม่ได้ตอบสนองข้อเรียกร้องทั้งหมดของผู้ประท้วง ที่มีการเรียกร้องให้มีการ โยกย้าย นายตำรวจออกนอกพื้นที่ภายใน 24 ชั่วโมง แต่เพียงแค่ออกมาบอกว่ากำลังมีการดำเนินการ ให้แล้วจริง ๆ ซึ่ง มิใช่การรับปากแต่เพียงลอย ๆ ในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น แต่ในการ ประท้วงกรณี ที่ 2 หน่วยงานของรัฐก็ได้ตอบสนอง โดยการให้เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง และคณะกรรมการตรวจคะแนนออกมาชี้แจงข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นการตอบสนองพอเป็นพิธีเท่านั้น ไม่ได้ตอบสนองข้อเรียกร้องของกลุ่มประท้วงทั้งหมดแต่อย่างใด

5. กลุ่มเป้าหมายการประท้วง มีการปรับปรุงโครงสร้างภายในองค์กรที่เป็น เป้าหมาย แห่งการโจมตีเพื่อเป็นการหยุดยั้งมิให้การประท้วงมีพลังมากเกินไป โดยการระดม กำลังเพื่อเตรียมพร้อมกรณี ที่อาจจะมี ความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจากการก่อเหตุของผู้ประท้วง หรือ แม้แต่การจัดให้มีหน่วยหาข่าวเข้าไปปะปนกับผู้ชุมนุมประท้วง เพื่อหาข่าวและข้อมูลนำมา วิเคราะห์เตรียมมาตรการ ในการป้องกันแก้ไข คือป้องกันเหตุร้ายอันอาจจะเกิดจากผู้ชุมนุม ประท้วงเอง หรือกลุ่มบุคคลที่ 3 ที่มีเจตนาร้าย และอาจจะ เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมใน การสลายการชุมนุมต่อไป รูปแบบการปรับปรุงโครงสร้าง ภายในองค์กรนี้ จะปรากฏชัดเจน

มากในกรณีการประท้วงของราษฎรบ้านโนนเชียงค้ำ ในกรณีที่ 1 แต่จะสังเกตได้ว่าการดำเนินการดังกล่าวกลับไม่ปรากฏเลย ในกรณี การประท้วง ที่ 2 ของราษฎรบ้านนาผาย ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานของรัฐสามารถวิเคราะห์ได้ถึงความรู้พลัง และรู้ประสิทธิภาพของกลุ่มผู้ชุมนุม ตลอดจนผู้นำการประท้วงนั่นเอง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดพลังกดดันใดๆ ต่อหน่วยงานของรัฐได้

6. กลุ่มเป้าหมายการประท้วงมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมาย และเหนือกว่า ในการทำลายความเชื่อถือผู้นำ และองค์กรประท้วง ในการประท้วงทั้ง 2 กรณี จะไม่ปรากฏภาพ แห่งการใช้กำลังในการปราบปราม หรือสลายการชุมนุมใดๆ เลย หรือไม่มีแม้แต่การใช้สื่ออื่น ๆ และตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกลุ่มประชาชนเช่นเดียวกับผู้ประท้วง ในการโจมตีหรือทำลายความน่าเชื่อถือของผู้นำหรือกลุ่มองค์กรประท้วง ที่เห็นปรากฏในการประท้วงกรณีที่ 2 ก็คือการใช้ภาวะผู้นำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการโน้มน้าวใจผู้นำประท้วงให้มีการสลายการชุมนุมในแต่ละวัน ซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างดี แต่ในการประท้วงกรณีที่ 1 หน่วยงานของรัฐต้องอาศัยอำนาจการบังคับบัญชา หรือความเป็นผู้บังคับบัญชาผู้นำการประท้วงซึ่งเป็นเพียงผู้ใหญ่บ้านผู้ได้บังคับบัญชา ให้ยอมสลายการชุมนุม เพราะกลุ่มประท้วงก็ได้รับการตอบสนองทางด้านวัตถุในปริมาณที่น่าพอใจแล้ว และการมีอำนาจในการบังคับบัญชาเหนือผู้นำการประท้วง ก็ถือว่าเป็นการใช้ทรัพยากรทางอำนาจที่กลุ่มเป้าหมายการประท้วงมีอยู่ จัดการกับผู้นำอย่างน้อยก็อาจสร้างกระแสให้กลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมเข้าใจว่า หน่วยงานของรัฐสามารถบังคับบัญชาผู้นำประท้วงได้ และก็ยังสามารถจัดการจับกุมตัวผู้นำ ถอดถอนตัวผู้นำของกลุ่มประท้วงได้ด้วย อันเป็นการเพิ่มความกดดันและลดความน่าเชื่อถือในตัวผู้นำของผู้ร่วมชุมนุมไปได้ไม่มากนัก

จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ว่าการประท้วงของประชาชนในชนบทมีสาเหตุมาจาก การขัดแย้งของผลประโยชน์และการไม่ได้รับความยุติธรรมจากการบริหารงานของหน่วยงานราชการ ซึ่ง เป็นการประท้วงของประชาชนที่พยายามจะสร้างอำนาจให้แก่ตนเอง โดยการระดมการสนับสนุนจากอำนาจอื่นๆ คือ แนวร่วมและพันธมิตรต่างๆ ตลอดจนการระดมทรัพยากรเพื่อสร้างให้เกิดอำนาจ อิทธิพลในการกดดัน และหากจะให้เกิดพลังมีประสิทธิภาพจนสามารถกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างอันถือว่าเป็นประโยชน์ใหม่ หรือประโยชน์ร่วมของกลุ่มผู้ประท้วงแล้ว การประท้วงนั้นจะต้องประกอบไปด้วย กระบวนการของการแสดงพฤติกรรมของบุคคล 5 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนผู้ประท้วง กลุ่มประชาชนผู้นำการประท้วง กลุ่มพันธมิตรที่สนับสนุนการประท้วงกลุ่มสื่อมวลชนต่าง ๆ และกลุ่มเป้าหมายการประท้วง ทั้งนี้และทั้งนั้น กระบวนการประท้วงจะต้องเกิดจากความเดือดร้อนร่วมกันของประชาชน จึงจะ

ก่อให้เกิดอุดมการณ์ร่วม และความมุ่งมาตปรารถนาร่วมกันที่จะทุ่มเทพลังกดดันจนให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ จะต้องอาศัย ผู้นำและแกนนำที่มีภาวะผู้นำมีอิทธิพล และมีประสิทธิภาพสูง สามารถระดมประชาชน ระดมพันธมิตร ผู้สนับสนุน ตลอดจนสื่อมวลชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในองค์กร มีการจัดรูปแบบข่ายองค์กรตลอดจน การปรับปรุงพัฒนารูปแบบและวิธีประทั่งให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับเสมอ จึงจะทำให้ การประทั่งนั้นประสบผลสำเร็จ เพราะหากว่าการชุมนุมประทั่งนั้นไม่ได้เกิดจากความ เตืออร้อนร่วมกันของประชาชน แต่เป็นเหตุส่วนตัวของผู้นำ หรือแกนนำเพียงไม่กี่คน ถึงแม้จะมีการระดมพลังประชาชนได้ แต่ก็ขาดความน่าเชื่อถือ ขาดแรงจูงใจ เช่นกรณี การประทั่งคัดค้านการเลือกตั้ง สจ. ซึ่งมีแกนนำเป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอำนาจและ ทรัพยากรทางการเมือง แต่ถ้าไม่ใช่เรื่องที่กระทบประชาชนโดยทั่วไป อิทธิพลของการกดดันก็จะ ลดลง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาทำให้ทราบถึงปรากฏการณ์ใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้น ในชุมชนหนองแสง กล่าวคือ จะเห็นการผสมผสานของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบราษฎร กับวัฒนธรรมทางการเมือง แบบมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่ง ในขณะที่โครงสร้างของระบบได้ เปิดโอกาสให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนแล้วประชาชนยังคงมีความกลัวต่อระบบ หรือ เกรงอำนาจและอิทธิพลของระบบราชการอยู่ ส่วนหนึ่งประชาชนมีความกลัวที่จะเข้ามามี ส่วนร่วมในกระบวนการประทั่ง และกลัวที่จะต่อต้านระบบ ในขณะที่ระบบราชการก็มีความพยายามที่จะรักษาความภักดีของผู้อยู่ใต้ปกครองของตนเอง หรือลูกค้า (Clientele) ตามแนวคิดของ กอร์ทเนอร์ เอาไว้แต่เมื่อโครงสร้างทางสังคมเริ่มเปิดโอกาสให้ประชาชน มากขึ้น ความเคลื่อนไหวของสิ่งแวดล้อมประการหนึ่ง ที่มีผลสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในโครงสร้างของระบบราชการบริหารก็ตามมา นั่นก็คืออิทธิพลของกลุ่มและ องค์กรภายนอกระบบ (External Constituencies) ซึ่งในที่นี้ก็คือกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกัน เป็นกลุ่มประทั่งนั่นเอง นอกจากนี้ ยังปรากฏพบร่องรอยของการถ่ายทอดอุดมการณ์ ของพรรคคอมมิวนิสต์ในอดีต ที่ขัดเกล่าให้ประชาชนกล้าท้าทายและต่อต้านอำนาจของ หน่วยงานของรัฐดังได้กล่าวมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของประชาชนไม่ว่าจะในรูปแบบใดที่จะเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมือง แม้แต่การชุมนุมประทั่งเพื่อต่อต้านระบบราชการบริหารก็ตาม ย่อมมี ความสำคัญและจำเป็นต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งสิ้น อย่างน้อยที่สุด ภายใต้ เงื่อนไขแห่งการชุมนุมประทั่ง ย่อมแสดงให้เห็นถึงการขัดเกล่าและถ่ายทอดประสบการณ์

ตลอดจนวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) ให้แก่ประชาชนพลเมือง ทั้งสิ้นถึงแม้ว่าจะยังไม่สามารถประทับอยู่ในจิตใจ ทศนคติ และค่านิยมของประชาชนแทน ที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบราชาธิปไตย (Subject Political Culture) ได้ทั้งหมดทั้งสิ้นก็ตาม แต่ปรากฏการณ์แห่งความพยายามมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมมีความ สำคัญและส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของประชาชนในชนบทต่อไปในอนาคตได้ และนั่นย่อม หมายถึงประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยดังกล่าว